

ЮРИДИЧНІ ОЗНАКИ ПРОЯВІВ НЕПОВАГИ ДО СУДУ АБО КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ

Світлана Миколаївна СТАРОВОЙТОВА,

здобувач ПВНЗ «Університет сучасних знань»

<https://orcid.org/0000-0003-3766-1251>

Відповідно до ст. 129 Конституції України за неповагу (явну зневагу) до суду чи судді винні особи притягуються до юридичної відповідальності [1].

Сьогодні в Україні прояв неповаги до суду (судді) не вважається злочином проти правосуддя, але за вчинення цього правопорушення передбачено адміністративну відповідальність відповідно до статті 185-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП).

Статистичні дані щодо притягнення до адміністративної відповідальності осіб, які проявили неповагу до суду або Конституційного Суду України свідчать про те, що проблема поваги до суду (судді) актуальна і сьогодні. Так, кількість скоєних правопорушень за ст. 185-3 «Прояв неповаги до суду або Конституційного Суду України» КУпАП відображається таким чином: 2010 рік: кількість осіб, щодо яких розглянуто справи – 1504; накладено адміністративні стягнення – 1252; застосування заходів впливу, передбачених ст. 24-1. КУпАП – 8 (попередження); закрито справу – у 244 випадках; 2011 рік: кількість осіб, щодо яких розглянуто справи – 735; накладено адміністративні стягнення – 581; застосування заходів впливу, передбачених ст. 24-1. КУпАП – 1 (попередження); закрито справу – у 153 випадках; 2012 рік: кількість осіб, щодо яких розглянуто справи – 635; накладено адміністративні стягнення – 470; застосування заходів впливу, передбачених ст. 24-1. КУпАП – 1 (попередження); закрито справу – у 164 випадках; 2013 рік: кількість осіб, щодо яких розглянуто справи – 404; накладено адміністративні стягнення – 323; застосування заходів впливу, передбачених ст. 24-1. КУпАП – 0; закрито справу – у 81 випадку; 2014 рік: кількість осіб, щодо яких розглянуто справи – 232; накладено адміністративні стягнення – 178; застосування заходів впливу, передбачених ст. 24-1. КУпАП – 1 (попередження); закрито справу – у 53 випадках; 2015 рік: кількість осіб, щодо яких розглянуто справи – 167; накладено адміністративні стягнення – 125; застосування заходів впливу, передбачених ст. 24-1. КУпАП – 0; закрито справу – у 42 випадках [2].

Таким чином, нині в Україні продовжує мати місце така негативна тенденція публічної демонстрації, як правовий нігілізм у вигляді прояву неповаги до суду. Розповсюдженість вказаного негативного явища обумовлює неможливість виконання судовою владою своїх функцій у повному обсязі. Адже в результаті вчинення діянь, що посягають на авторитет судової влади, фактично нівелюється принцип всебічного, повного та об'єктивного розгляду справи будь-якої категорії. У загальному підсумку поширення прояву неповаги до суду, уникнення винними особами юридичної відповідальності за вчинення такого правопорушення, відсутність забезпечення при-

міщень судів належною охороною тощо, призводить до невиконання українською державою своїх зобов'язань щодо забезпечення права на справедливий суд, передбаченого ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [3].

Водночас статистичні (аналітичні, порівняльні) дані (судова статистика) за 2017–2018 рр., які представлені у звіті про розгляд судами справ про адміністративні правопорушення та щодо осіб, які притягнуті до адміністративної відповідальності розміщеного на офіційному веб-порталі «Судова влада України» [4] свідчать, що суди потребують додаткових (конкретних) роз'яснень щодо підстав та порядку притягнення до адміністративної відповідальності за ст. 185-3 КУпАП (прояв неповаги до суду) при здійсненні судочинства [5].

Статтею 50 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII встановлено, що прояв неповаги до суду чи судді з боку осіб, які є учасниками процесу або присутні в судовому засіданні, має наслідком відповідальність, установлену законом [6].

Юридичними ознаками проявів неповаги (зневаги) до суду (судді) або Конституційного Суду України відповідно до статті 185-3 КУпАП є: злісне ухилення від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача або в непідкоренні зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуєчого чи в порушенні порядку під час судового засідання; вчинення будь-яких дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил; злісне ухилення експерта, перекладача від явки в суд; невиконання поручителем зобов'язань, покладених судом під час провадження у справах за адміністративними позовами з приводу затримання та видворення іноземців та осіб без громадянства [5].

Неповага до Конституційного Суду України з боку учасників конституційного провадження, перекладача, свідка, спеціаліста, експерта, інших учасників конституційного провадження, залучених Конституційним Судом України до участі у справі, що виразилася у злісному ухиленні від явки на засідання, пленарне засідання Сенату, Великої палати Конституційного Суду України або в непідкоренні цих та інших осіб розпорядженню головуєчого чи в порушенні порядку під час таких засідань, а так само вчинення будь-яких дій, які свідчать про явну зневагу до Конституційного Суду України іншими присутніми на пленарному засіданні особами (крім суддів Конституційного Суду України) [5], становить об'єктивну сторону правопорушення.

Відповідно до Рекомендацій щодо притягнення до відповідальності за неповагу до суду, затверджених Рішенням Ради Суддів України № 74 від 04.11.2016 року «Підтримання незалежності і поваги до суду є прямим обов'язком суду, а не його правом. Ігнорування суддями своїх прямих обов'язків у будь-який спосіб є неприпустимим, а тому жоден випадок прояву неповаги до суду не повинен залишатись без належного реагування органів судової влади» [7].

Диспозиція статті 185-3 КУпАП до об'єктивної сторони вказаного правопорушення включає всі вищезазначені діяння: Але, залишається незрозумілим, що має на увазі законодавець під таким словосполученням як «яв-

на зневага до суду або встановлених у суді правил». Незрозуміло, які правила встановлюються у суді, ким та чи є вони типовими?

Так, для прикладу, протоколом загальних зборів Суддів Київського окружного Адміністративного суду від 24.07.2013 встановлені Правила поведінки громадян у Київському окружному адміністративному суді, відповідно до яких, відвідувачі суду зобов'язані: дотримуватися встановленого порядку діяльності судів і норми поведінки у громадських місцях; виконувати вимоги суддів, працівників апарату суду з питань дотримання громадського порядку, не допускати порушень громадського порядку, виконувати законні вимоги суддів, працівників апарату суду; дотримуватися черги на особистому прийомі до керівництва суду та в канцелярії суду (крім осіб, які мають право першочергового прийому в державних установах); повідомляти секретарю судового засідання про власну явку до суду згідно з викликом як учасника судового процесу; до виклику в зал судового засідання знаходитись на місці, вказаному секретарем судового засідання чи судовим розпорядником; мати охайний зовнішній вигляд. Не допускається присутність у приміщенні суду у шортах, майках, топіках, міні-спідницях, одязі з прозорих тканин, з відкритими частинами тіла, у пляжному вигляді та без взуття; у залах судових засідань під час розгляду справ відвідувачі: учасники процесу та слухачі зобов'язані виконувати вимоги головуючого по справі; слухачі – підтримувати тишу під час ведення судового процесу, виходити та заходити до зали судового засідання, у якому розглядається справа, виключно з дозволу головуючого; слухачі та учасники судового процесу під час розгляду судової справи відключити мобільні телефони; дбайливо ставитися до майна суду, не смітити, дотримуватися тиші і порядку в приміщенні суду.

Крім того, передбачена відповідальність відвідувачів суду за порушення вищевказаних Правил. Так, при порушенні відвідувачами встановлених у суді Правил поведінки у приміщенні суду голова суду, судді, працівники апарату суду мають право робити порушникам зауваження, а також вживати заходів до усунення (запобігання) порушень відповідно до наявних повноважень. Порушник може бути видалений із зали судового засідання за порушення порядку після того, як суд виніс попередження. За наявності в діях відвідувача суду ознак адміністративного правопорушення, винна особа може бути притягнута у встановленому порядку до адміністративної відповідальності за ст. 185-3 КУпАП. У разі порушення відвідувачем порядку у судовому засіданні або не підпорядкування законним розпорядженням головуючого, суд має право скласти протокол про адміністративне правопорушення, передбачене ст. 185-3 КУпАП [8].

Т. Коломоєць та Ю. Калашник [9] слушно зазначають, що сьогодні в Україні існує нагальна потреба у розробленні та запровадженні єдиних для всіх судів «Правил поведінки громадян у суді», які доцільно прийняти як окремий додаток до чинного Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [6], який потребує удосконалення і є відповідні напрацювання.

Таким чином, слід внести відповідні зміни і доповнення до ст. 185-3 КУпАП, а також розробити та впровадити єдині для всіх судів Правила поведінки громадян у суді, які мають на меті підвищити ефективність юридичної відповідальності за прояв неповаги до суду (судді) та сприяти більш

ефективному, дієвому захисту прав і свобод громадян-учасників судового процесу в Україні.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР станом на 01.01.2020: URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Державна служба статистики України. Адміністративні правопорушення в Україні. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Конвенцію ратифіковано Законом від 17.07.1997 № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
4. Судова влада України. Судова статистика. URL: https://court.gov.ua/inshе/sudova_statystyka/
5. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text>
7. Науково-практичний коментар Кодексу України про адміністративні правопорушення / за заг. ред. С.В. Петкова. Київ: Юрінком Інтер, 2020. 792 с.
8. Правила поведінки громадян у Київському окружному адміністративному суді від 24.07.2013 р. URL: <https://adm.ko.court.gov.ua/sud1070/informacia/pravula/>
9. Коломоєць, Т., Калашник, Ю. Проблеми та перспективи удосконалення відповідальності за прояв неповаги до суду. Слово національної школи суддів України. 2013. № 2(3). С. 73–82.